

boek besprekingen

Peter Dekkers

VIJFENDERTIGHONDERD PAGINA'S TAALDIDACTIEK

De uitgaven van Anton van der Geest en Wim Swüste zijn nooit in *Moer* besproken. Toch hebben zij grote invloed op de vernieuwingen in het taalonderwijs van de basisschool. Van der Geest en Swüste hebben een groot publiek bereikt. Overal waar je hun publikaties in de boekenkast van de onderwijzerskamer ziet, werken mensen die het traditionele schoolboek durven los te laten.

De populariteit van Swüste en Van der Geest zit 'm in het praktijk-imago. In hun boeken lees je regelmatig dat er al mensen op deze manier hebben gewerkt; ze tonen ook verslagen. De layout van hun boek versterkt dit beeld: de bladzijden zouden net zo goed in een folder aan ouders kunnen zitten. Maar het meest spreekt waarschijnlijk de inhoud aan: geen moeilijk didactisch jargon, maar uitvoerbare ideeën. Een soort *Interkom* eigenlijk.

Er is een goede gelegenheid om de boeken van Van der Geest en Swüste te bespreken: het duo is opgehouden met begeleidingswerk en hoogstwaarschijnlijk ook met schrijven.

Ik heb in deze bespreking niet opgenomen de artikelen, kaartenbakken e.d. van de auteurs. Ik heb me beperkt tot de boeken die taaldidactiek betreffen.

Als u door deze bespreking geïnteresseerd wordt, laat het dan niet bij deze recensie, maar pak de boeken zelf eens: 3500 bladzijden praktische vernieuwingsadviezen van een verfrissend soort, al zult u ook veel tegenkomen dat u misschien al kent. Natuurlijk: de auteurs hebben niet alles zelf bedacht of uitgevonden, en dat hóeft ook niet.

Oudercontact

De twee banden van elk driehonderd pagina's staan vol met ideeën voor het bevorderen van het contact tussen school en ouders. De tekst is pamflet-achtig getekend. De meeste van de suggesties blijken uitgetoetst; er staan soms verslagen van experimenten bij. De taalonderwerpen die aan de orde komen zijn van allerlei aard: taakverdelend groepslezen, maken van kinderwoordenboeken, boekpromotie, schoolradio gebruiken, een werkboekje over krante-lezen maken, bij-scholen van ouders, etc.

Er staat ook een literatuurlijst over ouderparticipatie in.

Taalactiveringsprogramma voor kleuters

De twee ringbanden (518 pagina's) zijn verdeeld

in vier onderdelen: leren luisteren (1), leren spreken (2), taalactivering vanuit belangstellingskernen (3), handleiding bij werkbladen en platen (4).

Regelmatig wordt bij de suggesties verwezen naar bekende bundels gedichten en liedjes.

Als belangstellingskernen komen aan de orde: dieren, bloemen, speelgoed, ons huis, schoenen, de bakker. Qua sfeer komt het overeen met het televisieprogramma 'Sesamstraat': speels, maar er moet wel geleerd worden!

De auteurs spreken uitdrukkelijk van *taalonderwijs*. De werkwijze is echter wars van mechanisch gestamp van kennis en vaardigheden.

Een punt van kritiek: de schrijvers kunnen geen doelen formuleren. Ze noemen bijvoorbeeld 'inleiding op het leren schrijven' een doelstelling. Dat is jammer want op deze manier ontnemen ze de gebruikers een echte kans om te evalueren wat er in een les is bereikt. Dit manco komt in bijna al hun uitgaven voor. Het praktijkgerichte tweetal krijgt het niet voor elkaar om concrete doelstellingen in eindgedrag te formuleren.

De literatuurlijst van dit boek vermeldt de VON-uitgave *Creatief taalonderwijs*. De invloed is merkbaar!

Taalactiveringsprogramma

Het eigenlijke hoofdwerk van Swüste en Van der Geest zit in vier oranje banden. Gelukkig zie je het op vele tafels van taalleraren in het basisonderwijs. Het is een typisch vernieuwingsprodukt uit de 'Malmbergse school': weinig getheoretiseerd; veel praktijkadviezen. Tegenover het gemis aan goed geformuleerde doelstellingen c.q. verantwoording staat dat de praktijksuggesties zijn uitgetoetst.

De eerste ringband (229 pagina's) houdt zich bezig met de onderbouw van het basisonderwijs en beleefde inmiddels tenminste tien (!) drukken. Dit deel is samen met Huub Duitsens geschreven. Bij zijn verschijning was dit boek een opmerkelijke uitgave: een hulp voor onderwijzers om hun eigen lessen te maken. Andere positieve kenmerken zijn: aandacht voor de verschillen tussen schooltaal en milieutaal; spelkarakter; enz.

De vier onderdelen van deze band zijn: leren luisteren (1), spreken (2), lezen (3) en doen (4). Het luistergedeelte bevat voornamelijk 'hoor'-oefeningen, ofwel: luisteren op het letterlijke begripsniveau. Dat lijkt me verouderd.

De tweede ringband (304 pagina's, ook al zeven drukken) gaat over taalonderwijs aan de middenklassen der basisschool. Behalve het leren spreken en luisteren vind je hierin onderdelen over 'taal-oefeningen' en 'creativiteit'.

Bij het spreken is er een al te zwaar accent op de techniek.

De 'taaloefeningen' zijn vooral een uitbouw van de leessuggesties uit de eerste band, maar er zitten ook allerlei taalbeschouwingsonderdelen in. Het hoofdstuk over creativiteit heeft suggesties van heel verschillende aard en waarde.

De derde en vierde ringband (samen 450 pagina's) gaan over de bovenbouw van het basisonderwijs. In deze publikatie stellen de auteurs zich geëngageerd op, d.w.z. met levendige emotie beschrijven zij hun onvrede met de huidige doorsnee-praktijken, zoals: overmatige aandacht voor spelling, weinig onderwijs in mondelinge taalvaardigheid, overbeklemtoning van het traditionele ontleden, de idiote gebruiken bij het geven van een opstel. In plaats daarvan bepleiten de auteurs een flexibel taalonderwijs. Ze verstaan hieronder: alle pogingen om echte taalbeheersingsmomenten aan te pakken. Vergeleken met de hierboven besproken eerste twee ringbanden valt als positief op: er komt écht luisteren aan de orde; de inleidingen geven meer bloot van de visie van de schrijvers; per hoofdstuk zijn literatuurlijsten aangebracht; taalbeschouwing uit de praktijk krijgt enige kans. Een onderwijzer die goed op de hoogte is van achtergronden van zakelijk en creatief stellen zal veel hebben aan de lessuggesties. Soms zijn de aanwijzingen zo direct dat zelfs adressen van hulpinstanties worden gegeven. Het hoofdstuk over taalprojecten is een beetje VON-achtig. Niet alleen omdat daarin thema's voorkomen zoals 'discriminatie', maar ook omdat 'projecten' breed worden opgevat: in bijna alle VON-publikaties over projecten komen belangstellingskernen aan de orde.

Vier ringbanden. Van harte aanbevolen.

Oudercontact in de kleuterschool

De 157 pagina's van dit ideeënboek herbergen ook wat suggesties op taalgebied. Opmerkelijk is weer de layout. Die is prima en wellicht op verzoek van de auteurs zo tot stand gebracht.

Luisteren in meervoud

De 149 pagina's geven een grote variatie van mogelijkheden voor een flexibel luisterprogramma. De titel 'luisteren in meervoud' slaat op dat flexibel (kunnen) luisteren.

De indelingscriteria voor de soorten luisteren zijn weer ver te zoeken. Het is een theoretisch rotzooitje: wat klankonderscheidend, exploratief, informatief, waarderend, sociaal, creatief of kritisch luisteren allemaal is, en het 'waarom' en 'hoe lang nog' krijg je niet te lezen. Sommige van deze luistersoorten zijn onderscheiden op doelen, andere op didactische werkvormen. Dat vind ik storend. Met iets meer moeite hadden de schrijvers hun praktijksuggesties inzichtelijker en aanvaardbaarder kunnen maken. Eigenlijk suggereren ze in heel hun werk een definitieve kloof tussen theorie en praktijk. Ik ervaar zelf dat na praktijkervaringen theorie verhelderend, verbeterend en creatief kan worden toegepast op het verdere lesgeven.

De suggesties in dit boek zijn overigens van voortreffelijke kwaliteit. Ze zetten aan tot verdere ideeën; ze liggen in de sfeer van *Interkom*.

Plezier in boeken

De 166 bladzijden van dit boek zijn bestemd voor kleuterleidsters en onderwijzers. Ze gaan over ideeën met betrekking tot boekpromotie. Het is werkelijk een optimaal ideeënboek voor diegenen die nog nooit systematisch met jeugdliteratuur op school hebben gewerkt.

Het boek is gezet in schrijfmachineletters en dit kenmerkt de directe sfeer. Handig is dat naast het totaal overzicht van de inhoudsopgave een overzicht is gemaakt van ideeën voor kleuterklassen, lage basisschoolklassen, en zo verder.

Een zeer uitnodigend boek. Vooral de beginideeën leiden tot navolging. Het gaat hier bijvoorbeeld om het meenemen van allerlei boeken door de leerlingen; het inrichten van een boekenhoek e.d.

Begeleiders over begeleiding

De 420 (I) pagina's gaan over échte veranderingsprocessen.

Een voorbeeld: teneinde een team bewust te maken van zijn opvattingen nodigen de schrijvers uit tot het op volgorde leggen van een reeks doelstel-

lingen. Is de volgorde van belangrijkheid eenmaal per individu vastgelegd dan móet er wel gepraat worden over de onderlinge verschillen. Zo'n gesprek — heb ik ervaren — is ontsluitend. Na het gesprek volgt een plan tot actie.

Het boek bevat een literatuuropgave.

Werken aan taal

Niet zo best — vind ik. Het is een soort restjesuitgave. Doelstellingen worden niet gegeven, publiek wordt niet bepaald. Het boek (weliswaar prachtig verzorgd) komt op mij soms over als een reclamecampagne voor Malmbergs uitgeverij! Wie de banden *Taalactiveringsprogramma* kent kan deze band ongelezen laten. Slechts het hoofdstuk 'spelling' bevat nieuws. Het is merkwaardig genoeg ook het enige hoofdstuk met een literatuurvermelding.

Spelen met taal

167 pagina's vol met taalspelletjes voor school en thuis. Het taalonderwijs wordt ermee verlevendigd en de ideeën zijn toepasbaar binnen veel situaties.

Het gaat niet zozeer om 'spelletjes in creativiteit', maar de ideeën zijn creatief voor de lesgever. De ideeën gaan zelden over onderwijs in creatief gedrag: integendeel, sommige suggesties nodigen uit tot convergent gedrag al is het allemaal niet on aangenaam. In culinaire termen: voorgebakken met een modern sausje.

Maar toch weer een boek waar altijd iets uit te halen valt, een praktijkuitgave in de goede zin van het woord.

Titels en prijzen:

<i>De besproken uitgaven zijn alle bij Malmberg in Den Bosch (Postbus 233) verschenen.</i>	
<i>Begeleiders over begeleiding</i>	
ISBN 90 208 0543 6	f 49,25
<i>Ouderkontakt in de kleuterschool</i>	
ISBN 90 208 8282 1	f 13,50
<i>Spelen met taal</i>	
ISBN 90 208 0613 0	f 18,25
<i>Werken aan taal</i>	
ISBN 90 208 0693 9	f 36,25
<i>Plezier in boeken</i>	
ISBN 90 208 0113 9	f 18,00

Luisteren in meervoud
ISBN 90 208 9662 8 f 24,50
Taalactiveringsprogramma voor kleuters
Taalactiveringsprogramma

(geen gegevens ca f 45,00 per band)
Ouderkontakt
deel 1 f 32,75
deel 2 f 35,50

Peter Dekkers

NOG EENS 898 PAGINA'S VAN ANTON VAN DER GEEST EN WIM SWÜSTE

Boekbesprekingen voor *Moer* blijven wegens plaatsgebrek wel eens een tijdje liggen. Intussen zijn er weer drie boeken van Van der Geest en Swüste verschenen.

Het gebruik van de schoolmediatheek

Dit is een echte ervaringsuitgave. Er staan suggesties in over: de opzet van een schoolmediatheek, de introductie, de technieken die de leerlingen nodig hebben met het gebruik ervan, de wijze van gebruik, in het onderwijs, het gebruik van de schoolmediatheek in de onderbouw en bovenbouw, een werkplan voor het gebruik, ouderparticipatie, band met kringgesprekken, etc.

Het is een boekje vol praktische ideeën. In vergelijking met de vorige uitgaven heeft het een veel betere literatuurlijst met 'Achtergrondinformatie', 'Werken aan wereldoriëntatie', 'Wereldoriënterend werken', 'Opzet en inrichting van de schoolmediatheek', 'Gebruik van de schoolmediatheek' en 'Inhoud van de schoolmediatheek'. Kortom: een handige uitgave voor schooladviesdiensten en opleidingsinstituten.

Krant-en-taal

Het beste dat je van dit boekje kunt zeggen, is dat het praktijkgericht is. Het staat vol met suggesties bij 15 kranteberichten: de lezer krijgt een beeld van de onderwijsmogelijkheden met deze berichten. De auteurs laten ook zien, hoe je samen met de klas een krant kunt samenstellen. Een aardig idee wordt tenslotte uitvoerig uitgewerkt: het maken van een knipselboek. Onderwijsdoelen ontbreken of zijn heel erg globaal aangegeven. En literatuur is niet opgenomen. Eigenlijk dus één van de mindere uitgaven van Anton en Wim.

Spellingwijzer

Het zeer dikke boek heeft tien theoretische en tien praktische hoofdstukken. Deze uitgave over spellingdidactiek is eigenlijk de eerste van Anton en Wim, die ik zowel theoretisch als praktisch optimaal vind.

Het boek is in een omslagmap uitgegeven, samen met twee woordfrequentielijsten en een handleiding bij de didactiek van de werkwoordsvormen. In de 'Inleiding' komt de situatie van het hedendaagse spellingonderwijs aan de orde. 'Wat is dat voor een leren: spellingleren?' is de titel van het eerste hoofdstuk. Werkelijk een voorbeeld van duidelijkheid. Het tweede hoofdstuk gaat over het doel van het spellingleren. En in hoofdstuk 3 komt het nut van de woordfrequentielijst op de proppen. Achtereenvolgens zijn de onderwerpen van de andere theoretische hoofdstukken: 5. motivatie, 6. differentiatie, 7. spellingregels, 8. spelling van de werkwoorden, 9. woordfrequentielijst, 10. foutenanalyse.

De praktijkhoofdstukken gaan over: 11. woordpakketten, 12. woordenlijst en woordenboek, 13. dictee, 14. correctie, 15. voorbeeldlessen, 16. oefeningen zonder materiaal, 17. oefeningen met materiaal, 18. gedifferentieerde programma's, 19. spellingspelletjes, 20. ouderparticipatie.

Het literatuuroverzicht is enorm goed. Eigenlijk is het gewoon belachelijk om dit boek in zo'n kort bestek te becommentariëren. Feit is in ieder geval, dat ik de *Spellingwijzer* gemakkelijk leesbaar vind geschreven. Er is niet om theoretische problemen heengedraaid. En de praktische voorbeelden zijn als vanouds: dus duidelijk en uitgetoetst.

Detailkritiek is bij zo'n 450 pagina's tellend boek natuurlijk altijd mogelijk. Ik geef maar één enkele notie: Waarom moet de spellingdidactiek ten aanzien van de werkwoordsvormen zo onnodig vaak herinneren aan de Kooreman-richting?